

Székelyek
egy régi székely család - a Benkő család - történetének tükrében

Bevezetés

A családukra vonatkozó információ, amit nagyapámtól, Benkő Edétől kaptam, mindössze annyi volt, hogy mi középjaitai Benkők vagyunk. Azt is elmondta, hogy az ő nagyapja, Benkő Sándor, Baranyában, Kákicson volt református lelkész, apja, Benkő Kálmán pedig az első magyar-olasz szótár szerkesztőjeként tett szert némi hírnévre. Apjának testvére, Benkő Gyula ügyvéd volt, és Pécs közelében, Szentlőrincen élt. Nagyapám érdekességként megjegyezte, hogy ennek az ügyvédnek három lánya, Benkő Ilona, Benkő Margit és Benkő Jolán a Baranya vármegyében jelentős szerepet játszó köznemesi család, a Sey család három férfitagjához ment férjhez a XIX. század vége felé.

Mindezeket az információkat gyerekkoromban, a „létező szocializmus” fénykorában kaptam nagyapámtól. Fogalmam sem volt arról, hogy hol van Középjaita, egyáltalán mit jelent ez az előnév. Nem is foglalkoztatott ez a kérdés, sokáig. Egyszer, az 1980-as évek elején bementem a Központi Antikváriumba, és ott kezembe került egy könyv, Éder Zoltán: „Benkő József nyelvészeti munkássága ...” Kinyitottam és a belső oldalon egy rézkarcról készített fényképet találtam: „Benkő József közép-ajtai pap”. A könyvből kiderült, hogy Benkő József országszerte, sőt Európa-szerte ismert - bár anyagilag nem elismert - tudós, nyelvész, történész és botanikus volt. Ekkor tudtam meg azt is, hogy Középjaita Háromszék (ma Kovászna) megyében, Erdélyben található.

A családukkal kapcsolatos következő élményünk az volt, hogy bátyám, Benkő Mihály, aki nyugdíjazásáig a Nemzeti Múzeum Központi Könyvtárában dolgozott, egy karácsonyi múzeumi ünnepély alkalmával megkérdezte egyik, a numizmatikai osztályon dolgozó munkatársát – akinek neve Bíróné Sey Katalin –, hogy mit tud arról a három Sey fiúról és három Benkő lányról, és az ő házasságukról, amiről mi családi hagyományainkból tudunk. Kiderült, hogy ő ezen Benkő lányok egyikének, Sey Tamásné Benkő Ilonának az unokája. A kákicsi lelkész, Benkő Sándor neki is ükapja, éppen úgy, mint nekem és bátyámnak, tehát harmad-unokatestvérek vagyunk. (Az ilyen kapcsolatok régebben komoly rokonságnak számítottak, ma már kevesebb a jelentőségük. Bátyám évekig dolgozott egy munkahelyen a Sey család egyik tagjával, és egyikük sem tudta, hogy rokonok.). Bíróné Sey Katalintól megkaptuk a három Benkő lány fényképét, valamint a Sey család XIX–XX. századi családfáját, melyen nagyapám első unokatestvéreinek neve mellett szerepel – nem ok nélkül – a „középjaitai” előnév. A Seyek nem házasodtak össze akárkivel. Jogtalanul nemesi előnevet viselni pedig az Osztrák-Magyar Monarchiában akár börtönnel is büntethető bűncselekménynek számított. (A Sey család nemességét Luxemburg Zsigmondtól kapta).

Ezek az információk - túl életem delén - arra készítették, hogy utána nézzek családom történetének. Ebben nagy segítségemre volt az internet, illetőleg az internet útján felvett kapcsolatok.

A mi águnkkal kapcsolatban a következőket tudtam meg: A XVII. század második felében élt középjaitai Benkő István, primipiláris székely, akinek apja árkosai „Nagy Benkő János volt, a Nemzeti Fejedelmek és a Nationalis Insurrectiok alatt Székelyek Hadnagyja”. Családjá a Rákóczi szabadságharc leverése utáni időben annyira elszegényedett, hogy - második házasságából származó - fia, Benkő Mihály egy alkalommal – az igavonók elkobzása miatt – kénytelen volt maga kocsit húzni. Középjaitai Benkő Mihálynak úgy látszik, a terjedelmes

birtokain végzett fizikai munkától nagyon elment a kedve, inkább a tanulást választotta, majd tanulmányai befejezése után református papként tevékenykedett, erdővidéki esperes lett. Négy testvére közül István süllyei, majd herepei református pap lett. Három másik testvére: Benkő Sámuel, Benkő János és Benkő Márton Középjáti maradtak. Nagy valószínűséggel közülük egyik volt a mi ősünk.

Benkő Mihály erdővidéki esperes fia volt az 1740-ben, tizenkét gyermeke közül kilencedikként született Benkő József, középjáti tudós, aki apja foglalkozását folytatta. Benkő Józsefnek olyan tekintélye volt Erdővidéken, hogy 1773-ben, amikor II. József császár Erdélyben járt, őt választották ki, hogy a székelyek panaszait előadja. II. József úgy beszélgetett vele, hogy kabátgombját fogta, de a panaszok orvoslását nem ígérte meg. Viszont a középjáti Benkők közül háromnak: Benkő Józsefnek, Pálnak és Jánosnak igazolta országos nemességüket. Ez, együtt a Sey család családfájából szerzett információkkal igen valószínűvé teszi számomra, hogy családom Középjáti Benkő Páltól vagy Jánostól származik.

Később még több középjáti, köpeczi valamint Magyarországra elszármazott Benkő nemességét ismerték el az árkosi családból való származásra történő hivatkozással.

A XIX. században a család tagjai elsősorban papok, katonák, írók, történészek, tanárok, jogászok, tisztviselők, színészek, kézművesek voltak.

Jelenleg a Benkő család leszármazottai között akadémikustól kezdve a fizikai munkásig sokféle foglalkozású található mind az ősi Székelyföldön, mind Magyarországon valamint a világ négy égtáján szétszóródva. Az ismertebbek között említem meg Benkő Loránd és Benkő Samu akadémikust, Benkő Elek történész-régészt, Benkő Péter színészt, Benkő Emőke tanárt, aki a Székely Nemzeti Tanács tagja, Benkő Mihály történész-keletkutatót, Benkő Lázár atomfizikust.

Ennek a dokumentumgyűjteménynek az összeállításában nagy segítségemre voltak az utóbbi időben szerzett internetes ismerőseim, Benkő Lázár, Wickenburg Péter és Wajda Éva (valamennyien Benkő leszármazottak), akiktől különböző családi dokumentumokat - példának okáért digitális formában családi címereket, katonai összeírást, levéltári szakvéleményt, a magyar nemesi családok kéziratos jegyzékének Benkő családra vonatkozó lapjait - kaptam, amelyek közt a kapcsolat bizonyára laza és mindeddig ismeretlen, és feltehetően még számtalan irattal lehetne kiegészíteni, de nem árt a meglevőket szintetizálni egy majdani bővítéshez.

1. Nemzetségnév, családnév

Egy **nemzetségnévből eredő családnév** – történetesen a saját családunké - eredetének nyomozása során sok érdekes információhoz jutottam, melyek megvilágítják a magyar történelem egyes homályos részleteit, de legalábbis segíthetnek az események megértésében, egyes titkok, rejtélyek megoldásában. Ezért úgy gondolom, hogy az elért eredmények leírása közérdeklődésre tarthat számot.

Tehát rendhagyó történelemkönyvet illetőleg családregeényt tart kezében az olvasó. A történészek egy-egy kor eseményeivel foglalkoznak főleg az uralmi, hatalmi viszonyok tükrében. Egyes írók családregeényeket írnak. Egyedülállónak mondható, de legalábbis nincs tudomásunk olyan könyvről, mely egy családnév viselőinek sorsán keresztül mutatja be az ország történelmét. Jogi és történészi végzettségünk nyújtott segítséget a téma feldolgozásában.

A könyvben alapvető jelentőségű szakkifejezések meghatározása a következő:

A Wikipédia szerint: **nemzetség** általában férfiágú leszármazáson alapuló, rokonsági, vagy más összetartozási viszonyt tartalmazó társadalmi csoport. Ezalatt a köznyelvben elsősorban egy törzsatyától, a nemzetség alapítójától származó, a történeti múltban szereplő jeles és nagyszámú rokon családok összességét értjük.

A nemzetség – a családdal ellentétben – nem képez gazdasági egységet, nem feltétel az együttlakás vagy a közös gazdálkodás. Ugyanakkor fontos a közös családnév (ezért kiemelt a férfiág) és az együvé tartozás érzése. Ez utóbbi miatt viszont a férfiágon kívül a nemzetségbe tartoznak az esetleges oldalágon meghalt ősök is.

Nézzük meg ugyanezt a fogalmat a Pallas Nagylexikona szerint:

A Nemzetség a régi magyaroknál, u. m. minden hunn-szkiítha népnél a köz- és magánjogi rendelkezésnek alapja. A politikai és társadalmi jogok teljében csak azok részesültek, kik valamely N.-hez tartoztak. Ilyen N. (generatio v. genus) a honfoglalás idejében 108 volt, mely szám természetesen csakhamar szaporodott, és pedig a hazának ama régibb lakosaival is, kik a honfoglaló magyarokhoz barátilag csatlakozván, jutalmul a nemzet kapcsolatába felvették, s N.-ek alapítására jogot nyertek. A N.-ek minden tagja nemes volt, a N.-i jogon kívül állók lehetek ugyan szabadok, de nemességgel nem bírtak. Most N. egy törzsatyától származó rokon családok összessége. A leszármazás feltüntetésére az u. n. leszármazó-táblák és családfák szolgálnak.

Egyes családnevek nemzetségnévből történő kialakulásának folyamatát a következők szerint foglalhatjuk össze /egy családnevekkel foglalkozó internetes feldolgozás alapján/:

Bár adatok vannak róla, hogy a honfoglalás kori magyar társadalom nemzetségenként és törzsenként szerveződött, de mégsem bizonyított tény, hogy a 13. századi nemzetségek ezek egyenes utódai. Oklevelekben az első hiteles előfordulásuk 1208-ból való, s a században folyamatosan bukkannak fel. Körülbelül 200 nemzetség nevét ismerjük. Fénykorukat a 13. században élték, **majd családnevekké** alakultak át. **Nevüket a legelső ismert őről, birtokukról, vagy a legjelentősebb tagról vették.** /Ajánlott irodalom: Erdélyi László: A magyar lovagkor nemzetségei 1200-1408/

A Benkő név eredetéről a Révai Lexikon a következőket írja:

“**Bánk** (Banko). Árpád-kori személynév, amely a **Benedek** név délszlávós kicsinyítéséből, a Benko-ból van magyarosítva a **Benkő** névvel együtt.”
(Révai Lexikon, 2. köt)(Arány-Beke), 547 o.)

Hasonló - és szintén a bibliai eredetű - szlávós név pl. a Márk/Marko/Markovics vagy a János/Janko/Jankovics. A Benkő névnek is előfordul Benko/Benkovics változata, továbbá különböző régies írású változatok is fennmaradtak, mint pl.: Benkoe, Benkeo, valamint ugyanezen név változatai: Benke, Benk, Benkó, Bence, Benkő.

A Benedek, Benkő és Bánk név tehát közös gyökerekre vezethető vissza.

2. A honfoglalás előtt

A név Bánk változata első előfordulását a vitatott hitelességű Csiki Székely Krónika tartalmazza.

A krónika ad egy hosszú névsort, amely a székelyek főrabonbáijait Attila fia Irniktől vezeti le Zandirhamig, Árpád kortársáig: „A nagyobb Rabanbánok lehetnek vala Nemzet fővezérei,

milyenek voltak: Uopoulet, Zandir Hám, Boud Hám, Khán Ursulczon, Honat, Csolha, Zeke, Nüros, Nüroi, Asmindios, Trokhinos, Bauda, Khio Baudara, Igio adectos, Norokhilikos, Nypapharis, Düdoreküni, Admesada, Yas, Ustulu, Uopour, Apa, **Bank**, Halab Irnák, Ez az utosó Halab Irnák jöve az apja birodalmának felfordulása után az Havasos Daciába...”

Az itt említett Bank lehetett az első ismert ős, vagy jelentős tag, akiről a nemzetség nevét kapta.

A Frank Birodalom határain belül 805-ben Sabaria (Szombathely) és Carnuntum (Petronell és Deuschaltenburg között egykori település) táján létrehozott avar enklávéban a székelyek, ezen belül pedig a Benkő nemzetség jelenlétét mutathatja Szentbenedek (ma Sveta Benedict) járás és Benko település elnevezése.

Avaria kialakításáról Hováth Lajos: Észrevételek az avar főhatalom hanyatlásához 795-822. c. cikkében (Eleink IX. évf. 3. szám (19.) 2010. 5-6. o. a következőket írja:

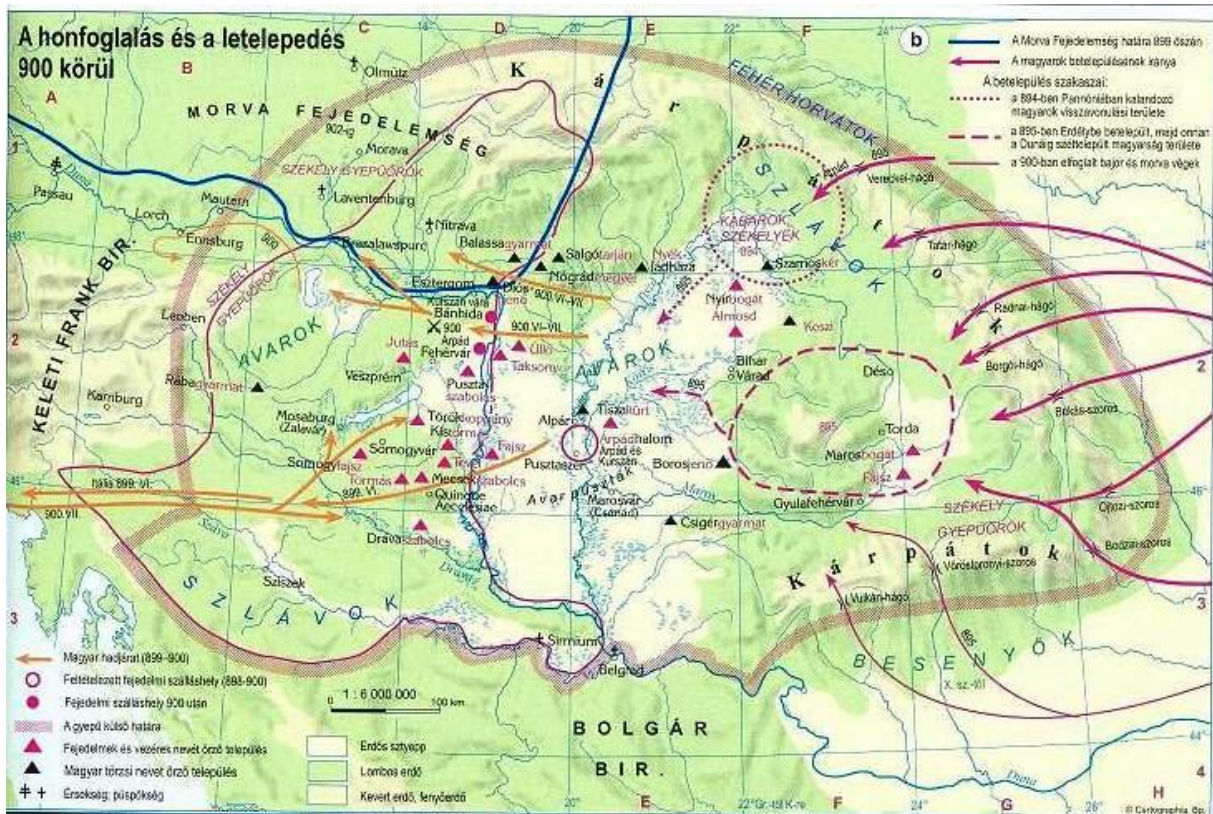
Theodorus kapkán, akit jó kereszténynek neveztek „a szlávok zalatásai elől menekülő avarok fejedelmeként 805 tavaszán személyesen járult Nagy Károly császárhoz kéréssel, hogy letelepedhessék népével Sabaria (Szombathely) és Carnuntum (Petronell és Deuschaltenburg között egykori település) táján. A császár hozzájárult kérése teljesítéséhez és ajándékokkal együtt hazabocsátotta Theodorus kapkánt, aki hazaérve rövidesen elhunyt.” (Szadeczky-Kardoss Samu: Az avar történelem forrásai, Bp., 1998., 306-307.)

„Tehát Theodorus kapkán az, aki egy szorongatott avar néprésszel a frank birodalom határára, a Rába mellé telepedve létrehozta ezt az avar enklávé 805-ben. Még ebben az évben elhunyt, ekkor a császár felújította a kagáni tisztséget, nagy valószínűséggel csakis erre a kis területre, melyet Avariának is neveztek. Ennek a zárt avar területnek a saját főméltóságai, a kagán, a kanizsauci, a tudun stb. jelentek meg azután a 811-es, 822-es frank birodalmi gyűléseken. II. Jenő pápa (824-826) egyik kiadmányában még olvashatjuk erre a területre nézve: „Hunnia, quae et Avaria Dicuntur.” Vagyis ezekben az években Avaria még ezen a néven egzisztált. A 830-as évek elején élére frank örgróft neveztek ki és betagolták az új szervezeti egység, az Oriens keretébe. Ez a a kis Avaria tehát a 805-830-as évekig állt fenn avar előkelők igazgatása alatt, utána frank grófok ügyeltek rá. Bizonyos mértékig zárt avar közössége még 871-ben is létezett, ezt az itteni avar adófizetők említése igazolja. A frank birodalom 876. évi újraosztásakor az avarokat már meg sem nevezték.”

3. A honfoglalás kora, a gyepüsterületek kijelölése

Az alábbiakban ismertetem, hogy egyes – a Benkő névhez vagy családhoz kapcsolható - településekre vonatkozó földrajzi, településtörténeti adatok milyen módon támasztják alá Anonymus Gesta Hungarorumának a gyepüsterületek (határörvidékek) kialakítására vonatkozó részeit.

A Középkorai történelmi atlasz (Budapest, 2003., Cartographia Kft.) 21. oldalán található egy térkép, mely a honfoglalás eseményeit ábrázolja.

E szerint Szabolcs-Szatmár-Bereg megye térségében volt a 894-ben Pannoniára támadó magyarok visszavonulási területe. Ez egy a honfoglalást megelőző felderítő támadás lehetett. A visszavonulási területet jelző körben "kabarok, székelyek" megjelölés szerepel.

Ugyanezen térkép szerint a honfoglalást követően - már 900 körül - kialakításra kerültek az ország határait jelző legfontosabb gyepterületek. A térképen Nyitra, Bécsi-medence, Barcaság térségében "székely gyepűörök" megjegyzés szerepel.

Anonymus Gesta Hungarorumában is említésre kerül az ország határainak kijelölése. Először Böngér fia Bors az "ott lakók" intelmeire, közös elhatározással, gyepek akadályokkal erősítette meg az ország határát a lengyelek földje felé, majd Árpád fia Zolta határozta meg az ország déli, nyugati és északi határait. Zolta megerősítette a korábban Böngér fia Bors által kijelölt északi gyepterületet. Böngér a gesta szerint a Kíev mellett magyarokhoz csatlakozott egyik kun vezér volt. Talán ők vettek részt a Pannónia elleni felderítő jellegű támadásban és ők találkoztak először az "ott lakók"-ként jelölt székelyekkel.

A székelyek, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei jelenlétét jelzi Benk község neve. A név feltételezhetően a hajdan ott élő Benkő családtól származhat, de a korabeli latin betűs írás nem ismerte az "ö" betűt. Így válhatott a Benkőből Benk. Az első feljegyzések a településről 1297-ben kerültek rögzítésre, ekkor itt már székelyek nem voltak, a település földesura Apaj fia Apaj a Gutkeled nemzetségből.

Az előzőekben említett lengyel határ melletti székely gyepűörseget jelzi a hajdani Benkócz, a kiegyezés után Benkőfalva, jelenleg Benkovec település, mely 1920. előtt Zemplén vármegye Varannói járásához tartozott. Ez nem azonos az Árpád fia Zolta által kijelölt gyepterülettel, mely ettől nyugatra, Szepesi (kabar) lándzsás szék néven vált kiváltságos területté. „Benkőfalva nevét a valaha ott élt Benkő családról kapta. Az első információk már a település

elnéptelenedéséről szólnak: „1491-1492-ben a lengyel hadsereg e területre való behatolásával befolyásolta az itteni települési és demográfiai viszonyokat. A Budai Káptalan 1493-as összeírása szerint a porták több, mint fele üresen állt. Az 1585. évi urbárium szerint ruszin lakosságú pásztorfalu. A pásztor- és ruszin lakosság a XVI. század első felében telepedett le a nagyrészt elhagyatott faluba.” /Pallas/

Az említett atlasz 28. oldalán található a Tatárjárás és új honalapítás Magyarországon című térkép, mely szerint a XIII. század második felében székelyek voltak a Dél-nyugati határ mellett, a Mura-vidéken és Somogy déli felében is (Lindva és Váty térségében).

Ugyancsak a székelység jelenlétét jelzi a hajdani Vas vármegye Ausztriához csatolt részén található Felsőőr (ma Oberwart) település. Erről a Vas megye nemesi családjai c. könyv a következőket írja: "Az Árpádház kihaltával támadt belzavarok lecsillapítása után I. Károly király az északról jövő támadások ellen törekedett a vármegyét biztosítani. E végből már a XIII. században Borostyánkő és Német-Ujvár között letelepített és megelőzőleg is szabadalmakkal bírt határőröket 1327-ben a királyi nemes szolgák sorába emelte és Miklós ispán vezetése alatt egy területre összevonta. ezeknek az öröknek az utódai (65 külön nevű család) 1582. február 28-án Rudolf királytól Alsó-Felső-Eőrre adományt nyertek." Az adományt nyert családok között található a Benkő család is.

Érdekes összefüggés állapítható meg a Bereg-megyei Mátyus, a Nyitra megyei Mátyusföld, és a Székelyföldi Mátyusfalva között. A Bereg-megyei Mátyus közvetlenül Benk mellett, a Tisza túloldalán található. A Nyitra-megyei gyepüterület már Mátyusföldként lett megjelölve. A székelyföldi Mátyusfalván 1602-ben a Basta féle lustra szerint primor nobilisként (székely főnemesi rang) Benkő Mihály lett katonai nyilvántartásba véve. Talán a matyók nevének eredete is összefüggésbe hozható ezekkel a településnevekkel. A matyók, akár a székelyek Attila népének tartják magukat.

A Gesta Hungarorum következő részei utalnak kifejezetten a székelyekre.

Anonymus: Gesta Hungarorum, fordította: Pais Dezső (Részlet)

„... Árpád vezér és nemesei közös elhatározással sereget küldtek Mén-Marót bihari vezér ellen. Ennek a hadseregnek Ösbő meg Velek lettek a kapitányai és vezetői. Ezek a szigetről nekiindulva a homokon keresztüllovagoltak, majd a Bód-révnél áthajóztak a Tisza folyón. Innen továbblovagolva a Kórógy vize mellett ütöttek táborn. **Ott a székelyek, akik előbb Attila király népe voltak, Ösbőnek hírért hallva, békés szándékkal elébe jöttek, s önként kezesül adták fiaikat különféle ajándékokkal. Sőt Ösbő serege előtt első hadrendként indultak Mén-Marót ellen harcba.** (Kiemelés: a szerk.) A székelyek fiait azonnal elküldték Árpád vezérnek, s ők maguk előljáróban a székelyekkel Mén-Marót ellen lovagoltak. A Körös folyón a Szarvas-halomnál átúsztattak s onnan továbblovagolva a Tekerő vize mellett ütöttek táborn.

Mikor Mén-Marót meghallotta, hogy Árpád vezér legjelesebb vitézei: Ösbő meg Velek erős csapattal, előljáróban a székelyekkel, ellene vonulnak, kellenél jobban megrémült, és nem mert ellenük menni, mivel hallotta, hogy Árpád vezér és vitézei erősebbek a harcban, meg hogy a rómaiakat Pannóniából elkergették, a murai karantánok határait elpusztították, a kardjuk élétől sok ezer ember elhullott, a pannónok országát elfoglalták, és ellenségeik még a színük elől is megfutottak. Hanem Marót vezér sok-sok katonáját otthagya Bihar várában, ő maga meg feleségével és leányával elmenekülve előlük, az Igyfon sűrűibe tette át lakását.

Ösbő meg Velek, valamint egész seregük most Bihar vára ellen kezdett lovagolni, és a Józsás vize mellett ütött tábornok. Harmadnap pedig elrendezték seregeiket, s aztán hadakozva a vár felé indultak. Viszont szintén harcolni kezdtek a különböző nemzetekből összegyülekezett katonái Ösbő meg vitézei ellen. A székelyek és magyarok sok embert lenyilaztak. Ösbő meg Velek hajítógépeikkel százhuszonöt katonát megöltek. Folyt a harc köztük tizenkét napig, és Ösbő vitézei közül húsz magyar és tizenöt székely esett el. A tizenharmadik napon pedig, amikor a magyarok és székelyek a vár árkaikat behányták, s a hágcsókat oda akarták támasztani a falhoz, Mén-Marót vezér katonái a magyarok merészségének láttára elkezdtek kérlelni a seregnek szóban levő két kapitányát, majd a várat megnyitva, mezítláb, könyörögve Ösbő meg Velek színe elé jöttek. Ösbő meg Velek őrizet alá vetették őket, maguk pedig bevonultak Bihar várába, és sok becses jószágot találtak ott, ami azoké a katonáké volt. ..”

Kórógy-ér Szentés mellett van, ott ömlik a Kurca patakba. Bő rév pedig ma Szentés egyik városrészének neve. Más források (Kézai) szerint a székelyek a Csigla mezején várták meg a magyarokat. A Kórógy-értől nem messze nyugatra van Csengele település, melynek neve Csigla mezejével hozható összefüggésbe.

A gesta szerint Velek és Ösbő is az - Árpád népéhez csatlakozott „ott lakók” közé tartozott:

"Követségbe két igen derék vitézt küldtek, Szalók apját, Ösbőt és Veleket, akinek utódaitól származik Torda püspök. A követek nemzetségükre nézve a legkiválóbbak közé tartoztak, **hasonlóan azokhoz, akik Szkítia földjéről keltek útra**, s Álmos fejedelmet népeik sokaságával követék." /Anonymus G.H. 19. fejezet/

Ezek szerint Ö. és V. - akik a Ménmarót elleni hadjáratot is vezették, és akikhez a székelyek Kórógy érnél (Szentés mellett, Csengele közelében) csatlakoztak - Árpád seregével együttműködő helyi (avar v. székely) előkelőségek voltak.

A székelyek Bihar megyei jelenlétét igazolja Székelyhíd település neve. A településről készített helytörténeti leírás szerint első lakói székelyek voltak, akik - bár vitéz nép - a kunok elől a mocsárba húzódtak úgy, hogy pallókat fektettek le, melyeket maguk után felszedtek, így nem érték el őket a kunok nyilai. Később a székelyeket más állomáshelyre küldték. A település a Gutkeled nemzetség birtoka lett. Nem messze ettől a helységtől, Érdmindszenten született a Gutkeled nemzetség egyik leszármazottja, Ady Endre.

4. A székelyek honalapító nemessége

Magyarországon, történeti szemszögből nézve, megkülönböztetjük

- a honalapító nemességet

- a későbbi, középkori nemességtől.

Az előbbi nemessége a származáson, születésen alapult, míg az utóbbi a földbirtok adományozásán. Utóbbiakat birtokadományos (jószágos nemes, donatiós) nemeseknek nevezik.

Mikor a király által adományozható birtokok száma lecsökkent, majd elfogyott, a király kiváltságlevél útján is adományozott nemességet (és rendszerint címet is). Ezek az ún. címerleveles nemesek (armalisták, armalistae, nobiles armales). Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a címer adományozása vagy birtoklása még egymagában nem utalt a nemességre voltára..

Erdélyben viszont - történeti és geopolitikai okokból eredően - a **székelyek** közül mindenki nemes és ezáltal hadköteles volt. A székely nemesség három osztályra osztódott: a főnemeselek (primores) a XVI. században a gazdagabb lófők közül váltak ki és alkottak külön osztályt. A lófők, lófőnemeselek (equites, primipilii) a lovasságot alkották a háborús időben, végül a gyalogságot kitevő közszékelyek (pedites, pixidarii).

A birtokadományozás a király elhatározására alapján, illetve egyes személyek kérelmére történt. Egy éven belül az adományost bevezették, beiktatták a birtokába (introductio). A beiktatást a király személyes kiküldöttje végezte el az adományozott birtokhoz legközelebb lévő hiteleshely, káptalan, konvent képviselőjének jelenlétében. A címereslevél által történt nemesítés esetében azt egy éven belül ki kellett hirdetni annak a megyének a közgyűlésén, ahol a nemes lakott, így szerezzén érvényességet a nemesítésnek.

A birtokjogot illetőleg különbség volt a székely birtok v. székely örökség (haereditas siculica) mint első foglalású jószágok (bona primaeveae occupationis) s a fejedelmi adomány mellett birtok javak között. Az elsőben királyi jognak nem volt helye és így az sem háramlásnak, sem adományozásnak tárgyát nem tette. De ugye élők közti átruházásoknál, mint örökösdés alkalmával a rokonoknak és a szomszédoknak nevezetes jogaik voltak. Nevezetesen élők közti átruházásnál elővételi joguk volt és pedig első sorban a rokonoknak, ezek után a szomszédoknak, kiket ily sorban megkínálni kellett, s a jószágot csak akkor lehetett másnak eladni, ha ezek azt megvenni nem akarták. Sőt a régiebb időben, ami azonban már 1848 előtt szokásilag mellőztetett, a székely katona földét örökáron egyáltalán el nem adhatta, 500 forint pénzbüntetés terhe alatt; az elővételi jogot az 1853-iki (máj. 29.) ősiségi pátens szüntette meg.

Az örökjogban az alapelv az, hogy a fítestvérek a nőtestvéreket kizárják, de ezeknek az u. n. hajadoni joggal (tartás, kiházásítás) tartoznak. A leány csak figyermek hiányában örököl, az ily leány neve «fiu-leány» (naturaliter praefecta); fi- és leányleszármazók hiányában a legközelebb álló fírokonokat s ilyeneknek teljes hiányában (ha t. i. fiu-leány sincs), a legközelebb álló nőrokonokat illeti az örökség. Ilyeneknek is hiányában a birtok nem a fiskusra, hanem a legközelebbi szomszédokra száll. Arra nézve, hogy ki a legközelebbi szomszéd, a belső telek az irányadó.

5. A székelyek eredetének és megtelepedésének folyamata /Egyed Ákos tanulmánya/

a) A katonai szolgálat: a székely szabadság jogforrása és záloga. A székely hadsereg a Hunyadiak koráig

A székelység középkori történetéből világosan kiderül, hogy szabadságának jogforrása és záloga a katonai szolgálat volt. Addig őrizhette meg kollektív szabadságjogait, ameddig teljesíteni tudta a hadi kötelezettségeit, illetve ameddig az államnak szüksége volt a székelyek fejenkénti általános katonáskodására. Ennek a székelység teljesen tudatában volt, ezért az egyének hadi kötelezettségének teljesítésére féltő módon vigyázott, s az ellene vétőket a legszigorúbban büntették a belső törvények, de a közösség is. A házrombolásokat és száműzetéseket, ami nem volt ritka dolog, a legtöbb esetben a katonai kötelezettségek elmulasztása váltotta ki.

A középkori Magyarország katonai szempontból három részre tagolódt: 1. a nyugati rész, azaz Magyarország, amelynek haderejét a nádor vezette; 2. a keleti rész, Erdély, amelyet a vajda igazgatott; és 3. az Erdély délkeleti csücskében kialakult Székelyföld hadereje, amely a székely ispán hatósága alatt állt. Mindhárom említett vezető egymástól független királyi

tisztségviselő, királyi zászlósúr volt. Később az erdélyi vajda és a székely ispán tisztségét általában ugyanaz a személy töltötte be. A székely ispán hatásköre a Székelyföldön levő királyi várakra, valamint a régi Fehér megye idejéből fennmaradt településekre, kistérségekre nem terjedt ki.

A székely katonanépként tűnt fel a történelemben. Először 1116-ban és 1146-ban a nyugati határok mentén élő székelyek vettek részt a csehek, illetve az osztrákok elleni csatákban, de 1210-ben a szebeni ispán vezetésével az erdélyi székelyek, szászok, románok és besenyők Borill bolgár cár ellen hadakoztak. Aztán 1217-ben a II. András király által vezetett keresztes hadjáratban a magyar seregben a székely hadak is jelen voltak; 1228-ban a székely haderőt már Béla herceg bulgáriai hadjáratában találjuk. A székelyeket Szoboszló fia, Bagomér székely ispán vezette, akit a bolgárok foglyul ejtettek. Szóltunk már arról is, hogy a székelyek a tatárbetöréskor is valószínűleg jelentős ellenállást tanúsítottak. Közismert adat, hogy az Aranyos mellékén megtelepült székelyek segítették IV. Lászlót a kunok elleni hód-tavi csatában. A fenti néhány adat bizonyítja azt, hogy a székelység már a megtelepedés idején is különálló hadi egységekkel vett részt különböző hadműveletekben.

A székely katonai rendszer és társadalom történetében négy eléggé elhatárolódó szakaszt különböztetünk meg, amelyek egyébként nem mindig esnek egybe a magyar történelmi korszakolással. Az első időszak a székelységnek a magyarság történetében való feltűnésével kezdődik, s nagyjából a Hunyadiak uralmáig tartott. A második szakasz ettől az 1562-es nagy felkelésig, a harmadik pedig a felkeléstől az önálló erdélyi fejedelemség fennállásáig, pontosabban a II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságharc leveréséig számítható, míg a negyedik a Habsburg-kort ölelte fel 1848-ig.

Az első szakaszban a székelység még törzsi-nemzetségi szerveződésben élt, s haderejét a könnyűlovasság alkotta. Katonai szerepének köszönhetően a központi hatalom nem avatkozott be a belső társadalmi szerkezetébe. Az első időszak végére azonban határozott jelei mutatkoztak a nemzetségi társadalom átalakulásának s a vagyoni rétegződésnek, és létrejött a székely társadalom három rendje, a trium generum Siculorum (1339), amely a rendi differenciálódást is elősegítette, s egyben világosan jelzi a székely rendek kialakulását: a lovasokból lófőrend, a szegényebb családok tagjaiból a gyalogrend alakult, 1407-től említik a főrendet, a primorokat is. Az előkelő s a lófőrend tehetősebbjei viselték a székely nemzetségi szervezet tisztségeit, a hadnagyságot és a bíróságot. A társadalmi rétegződés már a 15. század elejére nagyobb méreteket öltött, mint általában tudott; erre vall az is, hogy 1437-ben a székelység mint nemzet (natio) vett részt a Kápolnai unióként emlegetett szövetségben a magyar nemesek és szászok mellett. A primori rend megkísérelte tőle függő helyzetbe hozni a vármegyei példa szerint a székely katonai rendeket, de a központi hatalom közbelépett, s védelmébe vette ezeket.

Említettük, hogy a székely harci alakulatokról az első adatok a 12. század első feléből valók. A Képes Krónika a csehekkel vívott 1116. évi olsavai, illetőleg az osztrákok elleni 1146-os lajtai csaták kapcsán emlékezik meg róluk, kiemelve, hogy ők az előhadat alkották. Minthogy ezt egy külföldi forrás is megerősíti, nem kételkedhetünk állításaiban. De a magyar krónikásnak azzal a becsmélő ítéletével, hogy a székelyek és a besenyők mindkét alkalommal gyávaságból futottak meg az ellenség elől, a történettudomány nem tud egyetérteni. Kételyeit mindenekelőtt arra alapozza, hogy az Olsava melletti ütközet kapcsán Cosmas cseh krónikás dicsérőleg szolt a székelyek és a besenyők vitézségéről, márpedig ő közvetlenebb forrásból ismerhette az eseményt.

Mi lehet hát a történeti igazság? Gyávák vagy bátrak voltak a székelyek a magyar hadakkal közösen vívott csatákban?

Egyetértve Györffy György véleményével, valószínűnek tartjuk, hogy a magyar krónikás azért tévedett, mert már nem ismerte azt a nomád harcmodort, amely szerint az előcsapat egy alkalmas pillanatban abbahagyta az ellenség üldözését, és futást színlelve törbe csalta az ellenséget. Az említett csatákban is ez történhetett. De a Képes Krónika legjelentősebb információjának nem is a fent említett megjegyzését tartjuk, hanem azt, hogy a székelyeknek és a besenyőknek a magyar hadban elővéd szerepe „szokás szerinti” volt. Vagyis nem új keletű, hanem régebbi gyakorlat.

b) A hadrendszer

A falurendszer kialakulása után a hadszervezet a korábbi nemzetségi forma helyett a faluszervezetbe épült bele. A falvakat tízes részekre osztották eredetileg, kétségkívül katonai szempontokat követve. A falvanként egy-egy tizedből való harcosok alkották a hadszervezetben a tizedeket, amelyek falvak vagy falucsoportok szerint századokba szerveződtek; ezt nevezték „székely száz”-nak. Egy-egy nagyobb egységet a hadnagy (eredetileg had nagyja, a had vezetője értelmében) vezetett. A székek külön alakították hadseregüket. A hadnagy a szék első tisztségviselője volt, és ez mindennél világosabban kifejezte, hogy a székely társadalom alapjában katonai szervezettségben élt. Az 1307-es és 1309-es oklevelek a székely katonai vezetőt primipilusnak nevezték, de már 1320-ban feltűnt a hadnagy, majd a kapitány kifejezés; utóbbi a széki had főparancsnoka volt. Az egész székely hadnak, amint láttuk, a székely ispán volt a vezetője.

A székelyeknek saját, önálló hadi vállalkozásokra is képes hadseregük volt, amellyel a tatárok ellen a 13–14. században többször is hadjáratot indítottak. A királyi haderőhöz való csatlakozást viszont hadi törvény szabályozta, Zsigmond király 1429-i honvédelmi szabályzata szerint a székely ispánnak a török ellen két bandériumot kellett kiállítania, akár az erdélyi vajdának. Amennyiben közvetlenül Erdélyt érte támadás, a székelyek és szászok négyezer fős haderőt állítottak ki. Ebből 3500 főt adott a székelység. Zsigmond király rendeletét Mátyás megerősítette s kiegészítette. Mátyás király idején még pontosabban meghatározták a hadrendszert. 1473-ban a király külön lajstromba íratta fel a gyalogokat, illetve lóval szolgálókat, s elrendelte katonai szemle tartását. Aztán II. Ulászló (1490–1516) adott ki részletes hadiszabályzatot. II. Ulászló hadiszabályzata régi szokásokra emlékeztetve írja, hogy amikor a királyi had kelet felé vagy Havasalföld felé indul, a székely lovasok és gyalogok kötelesek a király vagy képviselőjének hada előtt menni, s visszatérőben a király seregét hátul követni. Ez a szabályzat pontosította azt is, hogy amikor szükség van rájuk, a székelyeknek fejenként, tehát minden fegyverképes férfinak kötelessége bevonulni, illetve azt, hogy mikor kell csak a felének vagy a harmadának hadba menni. Keletre s délre a fejenkénti hadra kelést írta elő, de ha a király nyugati irányba hadakozott, akkor tíz telek után egy, északi hadjárat esetén pedig minden húsz telek után állítottak ki egy harcost.

A székely hadszervezet sajátos társadalomfejlődést eredményezett. A katonáskodás feltételeit az egyes családok teremtették meg; gazdaságuk főként az állattenyésztésre, kisebb részben földművelésre épült. Ezek egyéni gazdaságok voltak. A falu élete és szokásrendje a katonai rendszer követelményei szerint alakultak. Ezt látjuk a faluhatár földjének használati szokásában. A közös faluhatárt időnként kiosztották. A lovasok több „nyílföldet” kaptak, mint a gyalogok, s a vezetőknek mindenkinél nagyobb rész járt. (...)

Aranyosszék 1289-ben megújított kiváltságlevele szerint a székelyek kitüntették magukat a beütött kunok elleni hód-tavi hosszú csatában (1282), valamint 1285-ben Torockó mellett a tatárok elleni harcokban, amikor mintegy ezer foglyot kiszabadítottak a tatárok kezéből. Ezért IV. László (1272–1290) a nemrég Aranyos vidékére települt székelyeknek Torockó várát adományozta. Nagy Lajos király parancsából Laczkfi Endre erdélyi vajda és székely ispán 1345-ben a Székelyföldről vezetett hadat a Moldvában megtelepedett tatárok ellen, akik betöréseikkel sokat háborgatták Erdélyt. A székely had győzött, a tatár vezér, Athlamos is életét vesztette, s a székely sereg nagy zsákmánnyal tért vissza. A hadsereg 1346-ban és a következő években ismét rajtaütött a tatárokon, akik kénytelenek voltak lehúzódní a Fekete-tenger vidékére. Ott voltak a székelyek Nagy Lajos nápolyi hadjárataiban, a tatárok és litvánok, valamint a szerbek s bolgárok elleni hadjárataiban, majd 1396-ban Nikápoly ostrománál is Kanizsai István székely ispán vezetésével.

c) A hadba hívás

Fontos mozzanata volt a székely felkelésnek a hadba hívás. Erről az 1463-as rendelet a már régóta létező gyakorlat alapján a következőket írta elő: az összehívás történhetett véres kard körülhordozásával, a székely ispán levelével vagy a vajda levelével, ha ő egyszermind székely ispán is volt. Más forrásokból további részleteket ismerhetünk meg. A jól informált Kállai erről ezeket írta: „Hogyha a felkelésnek hirtelen kellett megesni, lármatűz gyújtatott, és lármafák állítottak fel minden székben. (...) Mikor a szükség hirtelen felkelést parancsol, minden széknek kapitányai dobokkal és dobosokkal (Zaldbonibus, innen Száldobos helység neve Erdővidéken) lármáztasson, meggyújtatván egyszermind az esmeretes tűzhalmokon nagy rakás fákat, és aki erre meg nem jelen, fejét veszesse el.” Az 1463-as hadiszabályzat ezt is pontosan rögzítette. (...)

A hadi szolgálat teljesítését valóban a legalaposabban ellenőrizték, azért is, mert ennek teljesítésétől függött a székely szabadságjogok megtartása, a székely alkotmány, amely, ismételjük, gyakorlati szokásokat gyűjtött össze, ezeket írta a hadba hívásról: „Aki erre meg nem jelen, fejét veszesse el.” Álljunk meg ennél a szokásnál, amelynek a fontosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni. Oláh Miklós, az erdélyi származású esztergomi érsek és Verancsics Antal, aki szintén betöltötte ezt az egyházi méltóságot, a 16. század közepén keletkezett krónikaiban leírja, hogy ha a gyűlésen bárki a székely szabadság elleni javaslattal áll elő, vagy pedig a hadba hívó parancsnak nem engedelmeskedik, az egész közösség csoportosan az illető házára ront, azt lerombolja, s a vétkest megöli. Tegyük ehhez hozzá, hogy ez a szokás még évszázadok múltán sem veszett feledésbe. 1848. november 28-án az árulással vádolt Balázs őrnagyot a felháborodott nép Sepsiszentgyörgy főterén kivégezte.

6. Török idők /XV-XVII. század/

A székelyföldi Benkő családra vonatkozó első adatok a XV-XVI. század fordulójából származnak. Ekkor a család egyes tagjai a székely előkelőkhöz (primorok) tartoztak. Míg székely előkelők között a lófő rang elsősorban azt jelentette, hogy viselőjüknek lovas katonaként kell hadba vonulnia, az előkelők egy szűk rétegét, akik közül a vezető tisztségviselők, a kapitányok és bírók kerültek ki, primornak (főember, előljáró) neveztek.

Első adatként Thoma Benkev neve szerepel egy 1476-as keltezésű iratban [10]. 1500-ban az árkosi családból származó Benkő György Háromszék főkapitánya volt [6], egy ugyancsak 1500-ban keltezett iratban Mathizfalvi Benkő bíróról van szó [7]. A XVI. század közepéig ritkán adtak nemességet székelynek, mivel az egész székely közösség helyi nemességgel rendelkezett. Ez katonáskodási kötelezettségükből adódott. A székelyek kiváltságainak János

Zsigmond által 1562-ben történt eltörlése után viszont az erdélyi fejedelmek nemességet adtak a háborúban kitűnt székely katonáiknak.

Családi hagyomány szerint az árkosi Benkő család egyes ágai, így különösen a középajtai, köpeczi, lukafalvi ága nemességét az 1614-es árkosi lustrában nemesként szereplő Benkő Jánosra vezeti vissza, aki Bátori Zsigmond - aki 1581-től 1602-ig uralkodott – katonája volt. A királyi könyvek alapján 1611-ben szerzett Benkő János, Bátori Gábor testőre címereslevelet. 1616-ban Bethlen Gábor testőre – talán ugyanez a Benkő János – szerzett címereslevelet és birtokot. 1624-ben Bethlen Gábor nemességet és Maksán két jobbágyot adományozott Benkő Balázsnak. Az 1602-3., 1614., 1619., és 1624. évi lustrákban 7 különböző településen 11 Benkő szerepel primor nobilisként. Pálmay József székely családok történetét feldolgozó művében [7] így ír: „Tekintve a Benkő család birtokviszonyait, az egyes községek földrajzi fekvését, a Benkő családokat két részre kellett osztanom, egyik részének Árkos lehetett bölcsője, míg a másik részének Mátisfalván keresendő közös törzse. Úgy az árkosi, valamint a mátisfalvi Benkő-család multja 1500-ig vezethető vissza, hogy már most e két családnak törzsük közös volt-e? azt megállapítani nem lehetett.”

7. A Benkő nemzetség honalapító nemessége és a XVII. századi címer és birtokadományok

A Benkő családról elnevezett helységek, a család birtokai és címerlevelei alapján a család nyugati, keleti, északi és déli ága különböztethető meg.

A címerek a XVI-XIX. században keletkeztek, de korábbi, X-XV. századi eseményekre is utalnak. Ebből a szempontból először Felső- és Alsó-Eőr (Vas vármegye, ma Oberwart, Ausztria) alapítását említem meg, melyet Róbert Károly csapatösszevonásának tulajdonítanak. A csapatok tagjairól azt írja a Vas vármegye nemes családjairól szóló könyv [15], hogy „Az Árpádház kihaltával támadt belzavarok lecsillapítása után I. Károly király az északról jövő támadások ellen törekedett a vármegyét biztosítani. E végből már a XIII. században Borostyánkő és Német-Ujvár között letelepített és megelőzőleg is szabadalmakkal bírt határőröket 1327-ben a királyi nemes szolgák sorába emelte és Miklós ispán vezetése alatt egy területre összevonta. Ezeknek az öröknek az utódai (65 külön nevű család) 1582. február 28-án Rudolf királytól Alsó- és Felső-Eőrré adományt nyertek. Ezen adománylevelben a következő családok vannak felsorolva:

1. Ádám, 2. Adorján, 3. Alberth, 4. Andorkó, 5. Balás, 6. Balla, 7. Barhomej, 8. Becsker, 9. Beökeös, 10. **Benkő**, 11. Bertha, 12. Berthók, 13. Dongó, 14. Eördögh, 15. Fábían, 16. Fajt, 17. Farkas, 18. Filep, 19. Finta, 20. Folta, 21. Gáll, 22. Gángol, 23. Geörögh, 24. Gerötz, 25. Hágen, 26. Hegedős, 27. Hegyi, 28. Heöbök, 29. Imre, 30. Jáky, 31. Jost, 32. Kántor, 33. Kázmér, 34. Kelemen, 35. Kiss (máskép Steft), 36. Kondor, 37. Kollár, 38. Leeb, 39. Magyar, 40. Merth, 41. Miklós, 42. Müer, 43. Nagy, 44. Orbán, 45. Oswaldh, 46. Otth, 47. Pajor, 48. Pált, 49. Patyi, 50. Pongrácz, 51. Pyerker, 52. Seyper, 53. Simon, 54. Siskó, 55. Stelcser, 56. Steft, 57. Thisba, 58. Tóth, 59. Török, 60. Tornyos, 61. Varga, 62. Vas, 63. Zabó, 64. Zámbó, 65. Zarka. Az adománylevel 1611. február 16-án újból megerősítettet”

Az osztrák, magyar, szlovén hármashatár szlovéniai oldalán található Benedikt járás, melyben az egyik település neve Benko. Ez azért különösen érdekes, mert a Benkő nevet a Benedek (Benedikt) névből származtatják.

A legnagyobb Benkő népesség a történelmi Magyarország keleti határvidékén, Háromszék (ma Kovászna, Románia) vármegyében található. Háromszék vármegye az újkorban Készdi-,

Sepsi- és Orbaiszékből, valamint a negyedik Miklósvárszékből kialakított közigazgatási egység.

Háromszék vármegye és a Benkő család kapcsolatának jellemzéseként a következőket emelem ki:

- 1500-ban Benkő György volt Háromszék főkapitánya,
- a XVI-XVII. század fordulóján a katonai összeírások 7 településen 11 Benkőt jegyeztek fel primor nobilisként (ez egy szűk székely főnemesi réteg megjelölése, ők voltak elsősorban a tisztségviselők, kapitányok),
- Háromszék megye Erdővidék református egyházkerületének esperese a XVIII. század folyamán középajtai Benkő Mihály, majd fia, középajtai és árkosi Benkő József volt,
- a következőkben bemutatásra kerülő összesen 22 címer közül 8-at adományoztak háromszék-megyei Benkőnek.
- a címerleírásokban és a nemesi családokat ismertető könyvekben a Benkő-családdal kapcsolatosan megjelölt 32 település közül 22 található Erdélyben, ezek közül 19 Háromszék megyében,
- van olyan helység, ahol szinte csak Benkő, Benedek és Boda nevű székely családok élnek (Kisbacon)

A harmadik szóbanforgó terület az északi határvidék, Nyitra, a régi Zemplén és Ung vármegye. 1363-ban történik először említés a Zemplén vármegye Varannói járásában található Benkőfalva (Benkócz, Benkovce, ma Szlovákia) településről, melyet a hajdan ott élt Benkő családról neveztek el. A címerek a Benkő-család Nyitra, Zemplén és Ung és Nógrád vármegyei jelenlétét jelzik.

A család déli ágáról nevezték el a Horvátországi Benkovác helységet, mivel az ott található várat a nemes Benkovich család építette, és a helységet is ők alapították. Az alapítás pontos időpontjára nem találtam adatot, de ez is legfeljebb a XV. század elején történt. A címerleírásokban szerepel Zágráb (Agram) várának Benkovich nevű hadnagya, valamint az ősnemes Benkovich de Plavno család. Valószínűleg Horvátországból települt át Benkovich Ágoston pálos szerzetes, aki 1675-től magyarországi tartományfőnök, 1681-től leleszi prépost. 1681. december 28-án nevezték ki nagyváradi püspökké, 1688. február 24-től pedig bihari főispánná, mely tisztet 1702-ben bekövetkezett haláláig töltött be.

A Benkő-család négy ágának letelepedési helye, valamint a címerekben található ábrázolások között több párhuzam állapítható meg, melyek egy régebbi közös törzsre/nemzetségre utalnak. A nemzetség együttélésének időpontját talán a honfoglalás idejére tehetjük. Mind a négy terület címereinek nagy része katonai érdemeket jelez. Mindenhol határőrvidékre telepített csapatokról lehet szó. A 65 katonacsaládnak, közöttük a Benkő-családnak adományozott felső-eőri címerben szereplő jelképek - a csillag illetőleg a félhold - megtalálhatók a szintén vasvármegyei Szombathely, Erdély valamint a székely címerben, továbbá az egyes magyarországi és horvátországi Benkő címerekben is. A csapatmozgásokat - melyek során a Benkő nemzetség egyes tagjai különböző szolgálati helyekre kerültek - először a nyugati védelmi vonal kiépítése, majd a keletről (kunok, tatárok) illetőleg északról (lengyelek) és a délről (Bizánc, törökök) támadt fenyegetés indokolhatta.

A címerek legnagyobb részének adományozása a török időkből származik és az előbb említett mind a négy határőrvidékről származó személyeket érint.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a Benkő család különböző ágai a székelység egyik régi, vezető, jellemzően határőrfeladatokat ellátó nemzetségéből származnak. Helyi nemességgel rendelkeztek, de közülük többen kaptak országos, illetőleg birodalmi nemességet.

A Benkő család története valószínűsíti azt a feltételezést, hogy a honfoglalás idején közös, nemzetségi, törzsi keretek között tevékenykedő, különböző etnikai eredetű, elő- és utóvéd feladatokat ellátó harci egységeket először a magyar királyok a határvidékekre telepítették, majd a korábban határvidékekre rendelt csapatok jelentős részét a kun majd a tatár fenyegetés miatt keletre csoportosították át. A XIII. század elején a mai Székelyföldre áthelyezett csapatok a már ott lévő besenyőkel együtt (Csikszék, csik besenyő nyelven határt jelent) eredményezték a székely székek, a sajátos határőr közigazgatási egységek kialakulását. Ugyanakkor a székelyek egy része - köztük Benkők is - a korábbi telepítéseknek megfelelő nyugati, északi és déli határvidékeken maradt. Az előbbiek – elszigeteltségük és sajátos közigazgatási szervezetük miatt megőrizték nevüket és részben kultúrájukat, míg az utóbbiak az őket körülvevő népek, elsősorban a magyarok, horvátok közé olvadtak be.

8. A Benkő-család egyes ágai a magyar nemesi családokról szóló gyűjteményekben

Nagy Iván és Pálmay József szerint az árkosi Benkő családból származik a közép-ajtai, kisbacsoni, al-torjai és nagy-solymosi, továbbá az illyefalvi, kilyéni, bölöni Benkő családok, „melyek noha mind külön előnevet használnak, egy törzsből erednének”.

Pálmay József szerint a mátfalvi törzsből származnak a maksai, dálnoki és albisi Benkő családok.

Nyulásziné Straub Éva könyvében [6] magyarázatot találtam arra, hogy miért van annyi különböző előnevű Benkő. E szerint ugyanis Erdélyben az előnevek jellemzően nem a nemességet, hanem a lakóhelyet jelölik. Ez a magyarázat tehát arra, hogy a kisbacsoni, középajtai, nagy-solymosi, stb. Benkők mind egy család leszármazottai.

Pálmay József [5, 66. o.] a Benkő (középajtai) családról azt írta, hogy a XVII. század elején Benkő Máthéval szakadt el a közös törzstől (Udvh. M. L. 1614. L.K.) E család kétszer is nyert nemes levelet, egy ízben 1786. június 19-én Benkő József, Pál és János (Dr. Illésy és Pettkó KK.), másod ízben 1798. október 12-én Benkő de Középajta et Köpetz-család nemesített meg (u.o.), illetve utóbbi két ág a család "árkosi" származása és nemessége igazolása végett hosszadalmas igazolási pert folytatott, a perben II-ik Ferencz császár és király 1798. év okt. 12-ről 2988. udvari szám alatt kelt határozatával döntött s a Közép-Ajtán és Köpeczen lakó s névszerint megnevezett Benköket Árkosról származó nemeseknek nyilvánította. Köpecz település internetes honlapja szerint a Benkő család címere látható a református templom kazettás mennyezetén (a címer fotóját az alábbiakban közlöm: a szerk.).

Pálmay József a Benkő családot *-al jelöli, mely a jelmagyarázat szerint [5, 9.o.] azt jelenti, hogy „Primor család (Erdélyben mágnási osztály)”

Nagy Iván Magyarország családai c. könyv szerint:

„Benkő család. (Árkosi). ... Az árkosi és közép-ajtai Benkő család lakhelye leginkább Háromszék. E család legtöbb író telt a hazának. Benkő Máté Mikó Ferencznek követségében a török udvarhoz kísérelője 1619-ben, érdekes történeti naplót hagyott maga után. Mihálynak a bardóczi, később közép-ajtai ref. lelkésznek fia József született Bardócson 1740-diki december 20-dikán. Meghalt 1814-ki dec. 28-kán, halhatatlan érdemet szerzett magának

Erdély történetére vonatkozó kinyomatott legnagyobb részben azonban kéziratban maradt munkái által.

Miklós 1742-ben jezsuita lett, latin alkalmi beszédeket nyomtatott ki.

Sámuel hasonlóan katholizált, Magyarországra jött ki, és Borsod megye főorvosa lón. Több orvosi munkát adott ki 1778-tól egész 1791-ig.

Közpályán találjuk Györgyöt 1500-ban Háromszék főkapitányát. Mihályt, ki 1673-ban sepsi szék jegyzője, eleintén Tököly hive, majd a forradalom elleni hivatalnok, miért Rákóczytól elfogatott. (Ő valószínűleg azonos azzal a Benkő Mihállyal, akinek Apafi Mihály 1679-ben címert adományozott - a szerk.)

A kis-bacsoni Benkő család Maros-szék a hazája. Ebből Ferencz, szintén lelkész, és nagyenyedi tanár, Magyar Mineralogiát adott ki 1787-ben. Fia Károly 1853-ban Csik, Gyergyó és Kászon multját és jelenét nyomatta ki. – Ferencz Maros-székben kir. pénztárnok, jelenen (1854.) adókiivetési inspector.

Az al-torjai B. család Közép-Szolnok, a nagy-solymosi előnevü pedig Belső-Szolnok megyében lakozik.

Ilynevü nemes család van Magyarországbán is, Heves, Marmaros, Szabolcs, Vas és Zemplin vármegyékben.”

A matisfalvi Benkő családról Pálmay József közöl információkat:

„Benkő (matisfalvi). Egy 1500-ban kelt bizonyág levéltanusága szerint Mathizfalvi Benkő bíró zoltánfalvi örökségét leányának Ilonának és ennek fiának Ferencznek hagyta; e szerint Benkő bírónak már a XV. Század közepe táján kellett élnie....

Benkő (maksai) ...1597 október 6-án egy határvillongás kérdésében Benkő István Maxafalvát képviseli; ugyanezen István lehetett, ki 1601 márczius 29-én nyer primipilátusi levelet. ...

Benkő (dálnoki). Lazaris Benkew de dálnok procurátort 1538 május 18-án kelt okmányában Majlád István erdélyi vajda és székely ispán említi. E családból származott dálnoki Benkő Márton marosvásárhelyi tanár és író, ki 1702-ben L. A. Florusnak magyarra fordított történelmét adta ki.”

Pálmay József könyvében ezeken kívül még megemlíti a bölöni Benkő családot: „Nagybölöni Benkő Jakab és Tamás nemes levele 1601 deczember 6-án kelt (Dr. Szádeczky L. Sz. Oklt.).”

9. A Benkő József féle címer titokzatos története

Családi hagyomány szerint Benkő József őrzött egy családi címet. A címet leánya, Anna örökölte. Annyira becsben tartotta, hogy lukalfalvi (Maros megye) házából egy tűz idején élete kockáztatásával mentette ki.

A címet Benkő Anna leszármazottai tovább örökölték Benkő Józsefnek egy kéziratával egybekötve. A címer alján egy nyomtatott szöveg található: középajtai és árkosi nemes Benkő József – ahogy országos nemességének igazolása után Benkő József több leírás szerint is megnevezte magát.

A királyi könyvek szerint ez a címer tökéletesen azonos - az első címeradományok között számontartott – 1431-ben Luxemburg Zsigmond által adományozott Irsay címerrel.

„A fő címerszerző a zalamegyei Jersai (Irsai) László, Alsólindvai Bánffy Pál udvari embere. Az általa kért és kétségtelenül vitézi voltára emlékeztető címér részesei rokonai, a Jersaiak és ezenfelül Szentbalázi Szele György két fia, Jakab és Balázs. Az oklevélben az a nevezetes, hogy a két utóbbi néhány évvel az előtt, 1428 jun. 22-én Galambócz vára alatt kelt oklevéllel, már részesült címeradományban; ekkor családi nevük még Kökényesi, a címér pedig egészen más (I. az I. füzet XII. tábláján). Noha 1428-ban ők maguk kérik a királyt, hogy griffet adjon nekik címérül, 1431-ben nemcsak újabb címeradomány részesei, hanem nyoma van annak is, hogy a griff helyett ezt a fiatalabb címérképet tényleg használták.

A címérkép az adományozottak közt talán legrégebb példája azon tipikus magyar címereknek, melyekben fegyvert (kardot vagy buzogányt) tartó könyöklő kart látunk. Ilyenekben XVI–XVII. sz. heraldikánk különösen gazdag. Megszoktuk ezeket katonai pályán érdemeket szerző egyének jelvényeül tekinteni. A Jersai-armális nem részletezi azokat az érdemeket, melyekkel a címerszerző a király kegyelmére rászolgált; teljes általánosságban emlékezik meg róluk; csak annyit tudunk meg, hogy Jersai László első sorban urának, Bánffy Pálnak csapatjában tüntette ki magát.”

(Fejérpataky László és Áldásy Antal : Magyar címeres emlékek; Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság (1901, 1902, 1926))

Több tényező arra utal, hogy az Irsay címer és a Benkő József által őrzött címer ősi, közös székely gyökerekre vezethető vissza. Alsólindva (Alsólendva) a délnyugat-magyarországi

székely határőrvidéken található. Fegyvert (kardot) tartó könyöklő kar a székelyek ősi címere. Ugyancsak fegyvert tartó könyöklő kar Háromszék vármegye, Székelyudvarhely és Marosvásárhely címere is. A köpeczi református templomban fára festett fejedelmi címer is fegyvert tartó könyöklő kar. Feltételezhető, hogy a Karos nevű települések székely fejedelmi központok voltak (Szabolcs megyében, Zala megyében).

10. Thököly, Rákóczi kora

Egy rövid mondat Nagy Iván Magyarország családai ... c. könyvéből az árközi és közép-ajtai Benkő család címszónál:

„Közpályán találjuk ... Mihályt, ki 1673-ban sepsi szék jegyzője, eleintén Thököly híve, majd a forradalom elleni hivatalnok, miért Rákóczytól elfogatott.”

A kor jól megérthető a következő nagyajtai Cserei Mihály történetíróról írt tanulmányból, mely bár csak egy utalást tartalmaz Benkő Mihályra, de értelemszerűen a történet fontos szereplője lehetett.

„Abban a korszakban, mikor minden nemes ember született katona volt, Cserei sem kerülhette ki a háborús élet viszontagságait. Már 1686-ban, a Budavára visszavétele által halhatatlan emlékü esztendőben, egyrészt a Hunyadmegyébe betört Thököly Imre, másrészt a már Kolozsvárig vonult német hadak ellen, »épen pünkösds első napján a szebeni mezőn«, táborba szállott erdélyi hadak között jelen volt az »igen ifjacska*: Cserei is. A hadak egyrésze Thökölyt kiüzte Hunyadból, a másik portyázni ment a német ellen, de Szeben falai alatt szétveretett, a főhad Bethlen Gergely »commendója alatt« Harságon szállt táborba, de innen a szebeni vereség után, a nélkül, hogy, tekintve a megváltozott politikai helyzetet, a némettel csatába bocsátkozott volna, a Székelyföldre vonult. Itt a köznép haza szökődösvén, a tisztek és nemesek, köztük Cserei is térítvény mellett, hogy szükség esetén újra bevonulni készek, haza bocsáttattak. Ezen táborozás alatt az ifjú Cserei útközetben nem vett részt. x)

...

1689-ben ismét táborban látjuk Csereit, ezúttal Macskási Boldizsár vezérlete alatt a Bodzán, hol a nyár és ősz folytán »az Erdélyben levő német és ugyan az erdélyi hadak ... táborban lőnek, hogy Havasalfölde felől valami non putaram ne következék ; akkor nem is lőn semmi, de elkövetkezék a jövő esztendőben.« *) Ekkor ismét, az öreg fejedelem halála után, Erdély elfoglalására betörni készülő Thököly ellen őrt álló bodzái táborban Teleki Mihály generálissága alatt jelen volt Cserei is. Ezen táborozásnak s különösen a zernyesti csatának rendkívül élénk, szemléletes leírása fénypontját képezi Cserei Históriajának.5) Thököly hadvezéri lángesze teljes diadalt aratott a német taktika felett.

Szétverettek a német és erdélyi hadak, Hájszler és Dória fogságba estek, Teleki »Kálmán paripája elbotolván egy búzakalángyában«, holtan maradt a csatatéren. A székelység »rettenetes zúgással megszalada« s kénytelen volt a nemesség; közte Cserei is. A jó Cserei menekülését csodával haláros körülménynek köszönheti. Beérték már az üldöző török és kurucz lovasok, de ő a kendőt balkarján, mely azokat a magyarokat jeleié, kik a némettel voltak, elledé farkasbőrével s mintha kurucz volna *üzőleg viszi vala a hegyes tört a német után.«

A szerencsés megmenekülés után o is felesküdt Thököly hűségére s talán nem is oly igen kedve ellenére, mint azt 1709. után, elkeseredett labancz korában írta.

Jelen volt azután 1691. szept. 21-én a diadalmas Thököly fényes keresztényszigeti inauguráltatásán.1) Thököly fejedelemsége csak pünkösdi királyság volt; még az őszön ki kellé vonulnia Moldovába, hová Cserei is követte őt kénytelen-kelletlen több száz erdélyi nemessel.

Míg az őszi derű napjai tartottak, tűrhető volt sorsuk ott a plojesti mezőn, hol negyedlél hétig táborozlak; de majd oly szörnyű hidegre fordult az idő, hogy majd »meg nem ölte magukat és lovaikat; « hiányzott az elegendő élelmiszer is, »a fák alatt megfagyott vadalmát szedték ki a hó alól s jóízűen megették. < 2) Az idő és táborozás viszontagságainál még törhetlenebb volt ezen önérzetes nemes urak előtt Thökölynek vérig sértő gyanakodása, ki szavaival s intézkedéseivel világos jelét adta annak, hogy nem bízik »bot-csinálta« kuruczaiban. Azt is láták szegény erdélyiek, hogy Thököly fejedelemségének napjai már megvannak számlálva s bizony nem nagy kedvük volt a sülyedező hajóval együtt elveszniök. így hát »mintegy háromezáz, sok becsületes főemberek és nemesek . . . egyben végezőnek, hogy Erdélybe bemenjenek s jó hajnalban meginduljanak.« 3) Másnap ötvenen, a többi visszariadván a veszedelmes merénylettől, megindultak be Erdély felé. A mint a Csiga-hágójánál mentek volna, ím az örként hátrahagyott kurucz csapat szembe jő velük. Isteni sugallatképen eszébe jut Csereinek egy mentő gondolat. Leszállanak lovaikról s hozzá látnak nagy-serényen Benkő Mihály holtan az útfélen fekvő szolgájának eltemetéséhez. «Szöktök ti most hazafelé ilyen s ilyen teremteték, de majd megtanítunk.* «Hazudtok ilyen s ilyen fiait, hiszen látjátok, ezt a szegény legény holttestét akarjuk eltemetni.» A kuruczok elhiszik, tovább lovagolnak, az erdélyiek szerencsésen hazajutnak, «hol beesküsznek a császár hűségére. Rövid kurucz bujdosásából azt a tanúságot meríté Cseréink, hogy soha többet hazáját el ne hagyja, »mert könnyű a hazából kimenni, de nehéz visszajönni.* J)

SZIGET HY LAJOS

Erdélyi Múzeum XI. 23

11. Produkcionális (nemességigazoló) perek:

A nemességigazoló perek előzményei közé tartozott a "Neoaquistica Comissio", az un. Újszerzeményi Bizottság működése.

A 150 éves török uralom alatt, a hódoltsági területek birtokviszonyai rendezetlenek voltak. A korábbi urak - arisztokrácia - elmenekültek, a magánirattarak jó része megsemmisült, birtoklevelek alig maradtak. A törököt nem érdekelte a földhasználat jogszerűsége. Ha befolyt az adó minden rendben volt. Buda visszafoglalása - 1686 - után helyre kellett állítani akorábbi jogrendet, a tulajdonviszonyokkal együtt. Iratok híján megyénként bizottságokat állítottak fel a török alatt kialakult földhasználat jogosságának tisztázására. Ez volt az Újszerzeményi Bizottság.

A feudalizmusban csak a nemeseknek és részben a felszabadított jobbágnak volt földtulajdona. Tehát a Bizottság előtt azt kellett bizonyítani, hogy az illető vagy nemes, vagy felszabadított jobbágy, és így jutott földhöz. Okiratok híján hosszadalmas eljárás, tanúkihallgatások során tisztázódtak a dolgok, ha egyáltalán, mindenki megalégedésére tisztázódhattak.

Az adófizetés megállapítása céljából végrehajtott összeírás következtében a nemesek panaszt emeltek s ezért Mária Terézia 1750. ok. 1-én kiadott leiratában azt parancsolta, hogy azok a nemesek, kik az adófizetés alóli mentességet követelik, az arra vonatkozó leveleiket a királyi helytartótanácsnak adják be, okt. 8-iki leiratában pedig kinyilatkoztatta, hogy a producens azon leveleit is mutassa be, melyekkel nemes és birtokos ősöktől való származását bizonyítja. Továbbá 1753. febr. 15-én kiadott leiratában elrendelte, hogy azon egyházi és armalista nemesek, kik 1753 előtt nyertek nemességet és legalább 2 adózó jobbággal bírnak, azok mentesek legyenek. Ellenben azok, a kik 1753 után nyertek nemességet, csak abban az esetben élvezzenek mentességet, ha legalább 10 adózó jobbággal bírnak.

A nemességigazolók perének intézményét (processus legitimatorius v. productionalis), Mária Terézia 1769-1771-ig kibocsátott rendeleteivel hozta be az addig divatozott nemesség általános vizsgálata helyébe. A pert a megyei tisztviselő ügyész indította az ellen, akinek nemessége kétes volt, vagy pedig a tisztviselő ellen az, aki nemesnek állította magát, de nem volt a nemesség gyakorlatában. A bizonyítási teher mindig azt illette, akinek nemességéről szó volt. A bizonyítás kétféle volt: vagy gyökeres (proba radicalis), mellyel az illető magát a nemesi jogot bizonyította, ami nem volt könnyű dolog, mert a gyökeres bizonyításhoz szükséges volt a nemességnek alapul szolgáló privilégiumnak, tehát adománylevelnek, címeres levelnek vagy honfűsítési oklevelnek előmutatása és a nemesség első szerzőjétől való törvényes származásnak bizonyítása. Bizonyos esetekben azonban kevesebbrel is beérték. A bizonyítás második és könnyebb módja az volt, midőn az illető nem magát a nemesi jogot, hanem csak a nemesség gyakorlatát bizonyította. Ennek bizonyítására a vármegye bizonyítványa elegendő volt, de más módon is lehetett bizonyítani, p. ha valaki bebizonyította, hogy 1844 előtt nemesi hivatalt viselt (mert általános hivatalképességgel a nem nemeseket csak az 1844. V. t.-c. ruházta fel). A pernek illetékes bírója a megyei törvényszék volt, másodfokban a helytartó tanács, legfelsőbb fokban az udvari kancellária útján a király döntött. Ez tehát közigazgatási per volt. Az ügy végleges eldöntéséig a status quo fenmaradt.

Pálmay József [5, 66. o.] a Benkő családdal kapcsolatos productionalis perekről a következőket írja: E család nemessége kétszer nyert megerősítést: „egy ízben 1786. június 19-én Benkő József, Pál és János (Dr. Illésy és Pettkó KK.), másod ízben 1798. október 12-én Benkő de Közéapajta et Köpetz-család nemesített meg (u.o.), illetve utóbbi két ág a család "árkosi" származása és nemessége igazolása végett hosszadalmas igazolási pert folytatott, a perben II-ik Ferencz császár és király 1798. év okt. 12-ről 2988. udvari szám alatt kelt határozatával döntött s a Közéapajtán és Köpeczen lakó s névszerint megnevezett Benkőket Árkosról származó nemeseknek nyilvánította.”

12. Kecskeméti ág XVIII-XX. század

BENKŐK KECSKEMÉTEN

(Kivonat az 1710-1802-ig vezetett kecskeméti református anyakönyvekből.

Családom őseinek kutatását a kecskeméti anyakönyvekben még nagyapám, Benkő Ede kezdte el a második világháború előtt. Tőle tudunk rokonságunkról is a Sey családdal. A családkutatást testvéröcsém, Benkő István folytatta, számos nagyapánk által nem ismert adat feltárásával az árkosi és közéapajtai Benkő családról. Örülök, hogy munkájukhoz én is hozzájárulhattam a Béli István-féle címergyűjteményben ősi címerünk megtalálásával és a kecskeméti református anyakönyvi adatok pontosításával. Benkő Mihály)

1720-tól kezdődtek meg a Rákóczi szabadságharc utáni nagy elvándorlások Erdélyből. A székely Benkő név a kecskeméti református anyakönyvek csaknem tisztán magyar és kun nevei között az 1730-as évek második felétől jelent meg. A jellegzetes férfinevek a Benkők már Erdélyben is évszázadok óta használt nevei: pl. Mihály, István, János, József. Leánynevek: Júlia, Erzsébet, Judit, Ilona, Anna, Mária. Székely származásuk kétségtelen: egy Benkő István esetében az 1736-os anyakönyvben „Benkő István székely szücsről” esik szó. A keresztelési adatok alapján az 1730-as években Kecskemétre érkezett Benkők jól beágyazódtak a város református közösségébe. A következő évtizedekben tősgyökeres helyi magyar és kiskun családok kérték őket fel gyermekeik keresztszüleinek. A család

állattenyésztéssel is foglalkozhatott. Erre utaló adat, hogy az 1770-es évek közepén egy Benkő Mihályt kint a pusztán agyonverték a gulyások, eltemettetett Kecskeméten.

Az 1780-as évek elejétől, feltehetőleg már korábban ott élő rokonaikhoz, újabb Benkők érkeztek Kecskemétre, méghozzá már házasságkötés után, feleségstül, Ettől kezdve három Benkő család élt a városban a református anyakönyvek tanúbizonysága szerint.

1780-ig a kecskeméti református anyakönyvekben még csak egyetlen Benkő Jánost regisztráltak születésekor, házasságkötésekor. 1780 decemberében viszont már két Benkő Jánosnak keresztelték a gyermekeit a város református hitközségében:

1780 december 4-én ,keresztelték Benkő János és Boday Ilona lányát, Erzsébetet

1780 december 14-én keresztelték Benkő János és Takács Judit fiát, Jánost.

Még egy adat bizonyítja az 1780-as évektől Kecskeméten élő két Benkő János különböző családágakból való származását:

1782-ben ugyanebben a két családban három hónap különbséggel születnek gyermekek:

1782 szeptember 25-én keresztelik Benkő János és Takács Judit lányát, Máriát

1782 november 25 Benkő János és Boday Ilona fiát, Sámuel.

A két igen rövid időintervallum a két családban történt keresztelések között és a feleségek különböző nevei nyilvánvalóan arra utalnak, hogy nem ugyanarról a Benkő Jánosról van szó. Továbbá: 1785 augusztus 27-én keresztelték Benkő János és Takács Judit lányát, Erzsébetet. (Két Benkő család, két Erzsébet nevű lány.)

1789 február 15-én Benkő Jánosnak és Takács Juditnak István nevű fiát keresztelik. (Az István név az 1730-as években Kecskemétre költözött Benkők között szívesen használt volt, így arra gondolunk, hogy az a Benkő János, aki Takács Judit férje volt, a néhány évtizeddel korábban Kecskemétre költözött Benkők közé tartozott.)

Ugyancsak az 1780-as évek elején jelenik meg a kecskeméti református anyakönyvekben az addig elő nem forduló Benkő Pál név is, méghozzá két személyre vonatkozólag is:

1783 november 16-án keresztelik Benkő Pál és Kovács Zsuzsanna fiát, Sándort.

Ez a házaspár többé nem szerepel a kecskeméti református anyakönyvekben. Feltehetőleg tovább vándoroltak. Két évvel később feltűnik az anyakönyvben egy másik Benkő Pál, egy, Kőrösi Csoma Sándor nevére utaló, igen nevezetes háromszéki nevet viselő feleséggel, Csoma Zsuzsannával:

1785 július 21-n keresztelik Benkő Pál és Csoma Zsuzsanna fiát, Jánost

Benkő Pálnak és Csoma Zsuzsannának további három fia született Kecskeméten

1788 február 10-én keresztelik Benkő Pál és Csoma Zsuzsanna fiát, Pált.

1790 május 2-án keresztelik Benkő Pál és Csoma Zsuzsanna fiát, Mihályt, szépapánkat.

1795 november 7-én keresztelik Benkő Pál és Csoma Zsuzsanna fiát, Sándort.

Az 1780-as év körül Kecskemétre költözött Benkő János és Benkő Pál nem születhettek később az 1750-as évek második felénél, már csak azért sem, mert Kecskemétre fiatal házasként, erdélyi származású feleséggel érkeztek. 1764-től kezdve vezették a református anyakönyveket Háromszékben. (A korábbi erdélyi anyakönyvek Benkő József feljegyzése szerint a háborús időkben és a tüzekben elveszhettek.) Így Benkő Pál és János pontos születési helyét Erdélyen, illetve Háromszéken belül nem meghatározhatjuk meg.

Benkő Pál és Csoma Zsuzsanna harmadik fiának, Mihálynak és feltehetőleg helyi származású feleségének, Német Sárának 1812 december 1-én született az első fia, akit Sándornak kereszteltek. Ez a gyerek feltehetőleg az akkoriban igen gyakori gyermekhalál áldozata lett. Ugyanis Benkő Mihálynak és Német Sárának 1814 április 14-én született kisfiát szintén Sándornak keresztelték, Ősi erdélyi szokás szerint, a házaspár azért nevezte el újszülöttjét ugyanúgy, mint elsőszülött gyermekét, hogy szeretett kisfiuk képzeletükben „újraszülethessen”. Benkő Mihály és Németh Sára második Sándor névre keresztelt kisfia élve maradt. Ő lett a későbbi kákicsi (Baranya vm.) református lelkész, a mi ükapánk.

(A nemrég elhunyt fiúgyermek nevére keresztelt újabb csecsemő példájával a középjaitai anyakönyvekben is találkozunk, Benkő József családjában. Ahogy a középjaitai pap és tudós írja: 1775-ben:

„1775-ben temettem Benkő Sámuel, az én szerelmes fiamat, (*három éves volt – B. M.*) aki egy vederben lévő igen kis vízbe fulladt.” Majd: „Temettem az én második kisfiú Sámuelemet, ki is 1776-ban 8 jun. virradólag meghalálozott.” Az újszülött gyermek „visszajövetelének” szokása máig él a török népeknél. Benkő Józsefnek később született fiait azonban már nem keresztelték Sámuelnek.)

A korábban, a XVIII. század negyedik évtizedében Kecskemétre költözött Benkőknek 1780-1795 között nem volt Mihály nevű fiúgyermekük. Így egyértelmű, hogy az 1814 április 14-én keresztelt Benkő Sándor, Benkő Pál és Csoma Zsuzsanna unokája; az 1790 május 2-án keresztelt Benkő Mihály, és felesége, Német Sára fiúgyermek volt.

Benkő Mihály szépapánk édesapja, Benkő Pál, valamint Benkő János, Boday Ilona férje, azonosak lehetnek a háromszéki Benkő Józseffel együtt 1786-ban és 1798-ban elismert országos nemességű árkosi (középjaitai) Benkő Pállal és Jánossal, vagy esetleg azoknak közvetlen leszármazottai lehetnek. Erre utalnak családunk hagyományai, amelyekben egyaránt szerepel Benkő Mihály és Benkő József középjaitai papok, és Benkő Pál, kecskeméti csizmadiamester, akitől származott (unokája volt) Benkő Sándor, kákicsi lelkész, a mi ükapánk. (Egyébként a székely Benkő család korábban Kecskemétre költözött ágának is sikerült igazolnia még 1848 előtt országos magyar köznemesi rangját.)

13. Következtetések

Az ismertett történelem-földrajzi adatok, dokumentumok alapján megállapítható:

- a székelyek a honfoglalás előtt már itt voltak,
- magyarul beszéltek, akárcsak Árpád népe /akik DAI szerint két nyelvűek voltak, de értették egymás nyelvét/,
- a KM-ben már itt élő, Anonymus megfogalmazásában "ott lakó", magyarul értő népek csatlakoztak Árpád népéhez,
- az "ott lakók" (avarok, hunok, besenyők) a bolgár, frank és szláv támadások miatt felszabadítóként fogadhatták Árpád népét és szövetkeztek velük, ezáltal a honfoglaló nemzetségek közé számlálták őket, határőrfeladatokat kaptak.
- az „ott lakók” ősi nemzetségi szervezetüket Székelyföldön őrizték meg, mindenhol máshol beolvadtak a magyar nemességbe.